

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

CZWARTA SEKCJA

SPRAWA CZARNOWSKI przeciwko POLSCE

(SKARGA nr 28586/03)

WYROK

STRASBURG

20 styczeń 2009 r.

Wyrok ten stanie się prawomocny zgodnie z warunkami określonymi przez art. 44 § 2 Konwencji.

Wyrok może zostać poddany korekcie wydawniczej przed opublikowaniem w ostatecznej wersji

W sprawie Czarnowski przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), zasiadając jako Izba składająca się z następujących sędziów:

Pan Nicolas Bratza, *Przewodniczący*,

Pan L. Garlicki,

Pan G. Bonello,

Pani L. Mijović,

Pan Päivi Hirvelä,

Pan Ledi Bianku,

Pan Nieboja Vučinić, *sędziowie*,

oraz Pan L. Early, *Kancierz Sekcji*,

obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 16 grudnia 2008 r.,

wyduje następujący wyrok, który został przyjęty we wskazanym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 28586/03) wniesionej w dniu 18 sierpnia 2003 r. do Trybunału przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez Pana Edwarda Czarnowskiego („skarżący”).
2. Polski Rząd („Rząd”) reprezentowany był przez pełnomocnika, pana Jakuba Wołasiewicza z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.
3. Dodatkowo, z interwencją strony trzeciej wystąpiła Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Warszawa, Polska), której Przewodniczący zezwolił na przedłożenie pisemnych uwag (art. 36 § 2 Konwencji oraz art. 44 § 2 Regulaminu Trybunału).
4. Skarżący zarzucał, że odmowa zezwolenia mu na uczestnictwo w pogrzebie jego ojca stała w sprzeczności z art. 8 Konwencji.
5. Dnia 6 lipca 2007 r. Przewodniczący Czwartej Sekcji wydał decyzję o zakomunikowaniu Rządowi skargi. Zgodnie z Artykułem 29 § 3 Konwencji Trybunał zdecydował rozpatrzyć łącznie meritum i dopuszczalność skargi.

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

6. Skarżący urodził się w 1963 r. i mieszka w Siemirowicach.
7. W dniu 7 kwietnia 2000 r. Sąd Rejonowy w Wejherowie skazał skarżącego za przestępstwo znęcania się na karę jednego roku pozbawienia wolności w zawieszeniu na lat 4. Sąd ustalił, że pomiędzy czerwcem 1998 r. a październikiem 1999 r. skarżący znęcał się nad swoją konkubiną, bił ją i wyzywał słownie.
8. Wydaje się, że skarżący złamał zasady warunkowego zwolnienia i w dniu 20 września 2002 r. Sąd Rejonowy w Wejherowie postanowił o wykonaniu zawieszanej kary pozbawienia wolności. W dniu 2 kwietnia 2003 r. skarżący zaczął odbywać karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w Wejherowie.
9. W dniu 18 lipca 2003 r. zmarł ojciec skarżącego. Skarżący utrzymuje, że bezpośrednio po tym fakcie zwrócił się do władz więziennych z wnioskiem o umożliwienie mu wzięcia udziału w pogrzebie ojca. W dniu 20 lipca konkubina skarżącego dostarczyła mu akt zgonu ojca.
10. W poniedziałek, 21 lipca 2003 r., skarżący złożył formalny wniosek o umożliwienie mu opuszczenia Zakładu Karnego, w celu wzięcia udziału w pogrzebie, który miał się odbyć w dniu 22 lipca 2003 r.
11. W dniu 21 lipca 2003 r. Sędzia Sądu Okręgowego Wydziału Penitencjarnego nie zezwolił na opuszczenie zakładu karnego przez skarżącego. Uzasadnienie sędziego brzmiało:

„Skarżącemu nie może zostać udzielona zgoda na opuszczenie zakładu karnego. Powody przedstawione [przez skarżącego] na uzasadnienie wniosku o zezwolenie na opuszczenie zakładu karnego nie mogą być uznane za szczególnie istotne.”

Konsekwentnie, z powodu braku spełnienia przesłanek określonych w art. 141 § 4 [Kodeksu Karnego Wykonawczego], orzeczono jak na wstępie.”

12. Zarządzenie zawierało również informację o możliwości złożenia skargi na

postanowienie w Sądzie Okręgowym Wydziale Penitencjarnym w Gdańsku w ciągu siedmiu dni od daty jego otrzymania.

13. Skarżący otrzymał zarządzenie w dniu 22 lipca 2003 r. Skarżący nie odwoływał się od niego, gdyż pogrzeb miał już miejsce i uznał, iż jego wniosek o umożliwienie mu opuszczenia zakładu karnego stał się bezprzedmiotowy.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

14. Art. 141 § 4 Kodeksu Karnego Wykonawczego z roku 1997, obowiązujący w owym czasie, stanowił:

„W wypadkach szczególnie ważnych dla skazanego można mu zezwolić na opuszczenie zakładu karnego, na czas nie przekraczający 5 dni, w miarę potrzeby w asyście funkcjonariusza Służby Więziennej lub innej osoby godnej zaufania. W stosunku do osadzonych w zakładzie karnym typu zamkniętego zezwolenia tego udziela sędzia penitencjarny, a w wypadkach nie cierpiących zwłoki - dyrektor zakładu karnego.”

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 8 KONWENCJI

15. Skarżący zarzucał, że odmowa udzielenia mu okolicznościowego zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego, w celu wzięcia udziału w pogrzebie ojca, stała w sprzeczności z art. 8 Konwencji, który stanowi:

“1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia ... rodzinnego...

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.”

16. Rząd kwestionował zasadność skargi.

A. Dopuszczalność skargi

17. Rząd podniósł zarzut wstępny, iż skarżący nie wyczerpał wszystkich dostępnych środków krajowych. Rząd podniósł, że po pierwsze, skarżący mógł złożyć odwołanie od zarządzenia z dnia 21 lipca 2003 r. Po drugie, Rząd podnosił, że skarżący powinien był wnieść powództwo na podstawie art. 24 w związku z art. 448 Kodeksu Cywilnego. Te przepisy umożliwiłyby skarżącemu uzyskanie orzeczenia stwierdzającego, że poprzez odmowę udzielenia mu zwolnienia z zakładu karnego naruszono jego prawa osobiste chronione Kodeksem Cywilnym oraz domaganie się zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

18. Skarżący nie odniósł się do argumentów Rządu.

19. Trybunał zauważa, że art. 35 Konwencji, który ustanawia zasadę konieczności wyczerpania krajowych środków prawnych, zawiera konieczność rozkładu ciężaru dowodów. To na Rządzie, który zarzuca skarżącemu niewyczerpanie drogi krajowej, spoczywa konieczność udowodnienia Trybunałowi, że wskazany środek prawny był efektywny i istniejący w teorii i praktyce w przedmiotowym czasie, tj. że był on dostępny, jego zastosowanie mogło przynieść skarżącemu zadośćuczynienie za doznaną krzywdę oraz oferowało rzeczywiste szanse pozytywnego dla skarżącego rozstrzygnięcia (zobacz *Selmouni przeciwko Francji* [WI], nr 25803/94, § 76, ETPCZ 1999-V, oraz *Misfud przeciwko Francji*, nr 57220, § 15, ETPCZ 2002 – VIII).

20. Trybunał zauważa, że zarzuty Rządu dotyczące braku złożenia przez skarżącego

skargi z powództwa cywilnego o zadośćuczynienie za krzywdę doznaną w skutek naruszenia jego praw, ograniczają się tylko do samych twierdzeń i brak dalszych argumentów lub wyroków sądów krajowych, wskazujących na fakt, że zastosowanie takiego powództwa w sytuacji skarżącego, w przedmiotowym czasie, oferowało rzeczywiste szanse powodzenia.

Po drugie, Trybunał nie widzi powodów do uznania, że odwołanie się od zarządzenia z dnia 21 czerwca 2003 r., dostarczonego skarżącemu w dniu pogrzebu, może być uznane za skuteczny środek prawny, będący w stanie zagwarantować mu zadośćuczynienie za doznaną krzywdę.

Z tych powodów, zarzuty Rządu o niedopuszczalności skargi z powodu niewyczerpania środków krajowych muszą zostać oddalone.

21. Trybunał zauważa, że skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 § 3 Konwencji. Dalej zauważa, że skarga nie jest niedopuszczalna z jakichkolwiek innych powodów. Z tego powodu musi zostać uznana za dopuszczalną.

B. Meritum

1. Argumenty stron

22. Skarżący podnosił, że odmowa władz umożliwienia mu opuszczenia zakładu karnego, w celu wzięcia udziału w pogrzebie ojca wywołała u niego cierpienie i upokorzyła go. Skarżący argumentował, że w owym czasie odbył już trzy miesiące z rocznej kary pozbawienia wolności. W czasie pobytu w zakładzie karnym często zwracano uwagę na jego dobre zachowanie oraz mógł pozostawać w kontakcie z rodziną i krewnymi. Skarżący utrzymywał, że te okoliczności powinny być wzięte pod uwagę w momencie podejmowania decyzji o odmowie udzielenia pozwolenia na udział w pogrzebie ojca.
23. Rząd podnosił, że skarżący został skazany za przestępstwo znęcania się i złamał zasady warunkowego zwolnienia. Co więcej, wszczęto przeciwko niemu kolejne postępowanie karne, oskarżając go o prowadzenie samochodu pod wpływem alkoholu. Rząd podniósł również, że skarżący późno zwrócił się z wnioskiem o

udzielenie mu zwolnienia – 21 lipca 2003 – pomimo, iż dowiedział się o śmierci ojca w dniu 20 lipca 2003 r. Skutkowało to brakiem czasu władz na podjęcie właściwej decyzji. Rząd argumentował, że po złożeniu wniosku skarżącego, dyrektor zakładu karnego przedstawił negatywną opinię, sugerującą odmowę zwolnienia. Rząd stwierdził: „dyrektor wskazał, że skarżący miał negatywną prognozę kryminologiczną i społeczną”.

2. Helsińska Fundacja Praw Człowieka

24. Występując z interwencją strony trzeciej, Helsińska Fundacja Praw Człowieka podkreśliła istotę czasowych zwolnień z zakładu karnego w procesie resocjalizacji więźniów i odniosła się w tym aspekcie do rekomendacji Rady Europy. Fundacja wskazała kilka braków w stosowaniu regulacji prawnej dotyczącej stosowania instytucji okolicznościowego zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego. Po pierwsze, sformułowania prawa krajowego zostawiają Państwu szeroki margines uznania, w szczególności, jak chodzi o klasyfikację tego, jakie okoliczności mogą być uznane za „szczególnie istotne”. Co więcej, zazwyczaj władze nie uzasadniały w wystarczający sposób swoich decyzji i więźniowie nie byli właściwie informowani o powodach odmowy. Podniesiono, że więzień nie powinien być zobowiązany do przedstawienia aktu zgonu, gdyż zazwyczaj jego wystawienie i dostarczenie zajmuje sporo czasu i opóźnia procedurę w sytuacji, kiedy władze mogłyby podjąć inne kroki w celu potwierdzenia twierdzeń więźnia o śmierci bliskiej osoby, a świadectwo zgonu mogłoby zostać dostarczone w czasie późniejszym. Co więcej, powinno istnieć prawo do natychmiastowego odwołania się od zarządzenia sędziego penitencjarnego, gdyż siedmiodniowy termin nie może zostać uznany za właściwy w przypadkach, które charakteryzują się koniecznością natychmiastowego działania.

3. Zasady ustalone na podstawie orzecznictwa Trybunału

25. Trybunał podkreśla, że każda ingerencja w prawo jednostki do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego stanowi naruszenie art. 8 Konwencji, o ile nie jest „przewidziana przez ustawę”, ma na celu osiągnięcie jednego lub więcej celów określonych w paragrafie 2 i dodatkowo jest „konieczna w demokratycznym społeczeństwie”, co znaczy, że musi być proporcjonalna do celu, który próbuje się osiągnąć (zobacz, między innymi, *Elsholz przeciwko Niemcom* [WI], nr 25735, § 45, ETPCZ 2000-VIII).
26. Trybunał zauważa, że art. 8 Konwencji nie gwarantuje uwięzionej osobie bezwarunkowego prawa do opuszczenia zakładu karnego, w celu uczestnictwa w pogrzebie krewnego. Merytoryczna ocena każdego wniosku jest zadaniem władz krajowych. Badanie Trybunału ograniczone jest do rozważenia, czy zaskarżone środki naruszały prawa skarżącego gwarantowane Konwencją, biorąc pod uwagę margines uznania pozostawiony Państwom Stronom (zobacz *Płoski przeciwko Polsce*, nr 26761/95, § 38, 12 listopad 2002 r.). Trybunał podkreśla, że mimo oczywistości nałożenia na więźnia różnego rodzaju ograniczeń w wykonywaniu swoich praw i wolności jako konsekwencji skazania, każde takie ograniczenie musi być uzasadnione jako konieczne w demokratycznym społeczeństwie. Jest obowiązkiem państwa udowodnienie, że taka konieczność rzeczywiście zaistniała.
27. Pojęcie „konieczności” znaczy, że ingerencja musi korespondować z istotną potrzebą społeczną, a w szczególności, musi być proporcjonalna do celu, który próbuje się osiągnąć. Oceniając, czy ingerencja była „konieczna w społeczeństwie demokratycznym” Trybunał weźmie pod uwagę margines uznania zostawiony władzom państwa członkowskiego. Co więcej, Trybunał nie może się ograniczyć do rozpatrywania wydarzeń będących przedmiotem skargi w odosobnieniu, ale musi zastosować obiektywne standardy i spojrzeć na nie w świetle całłościowych okoliczności sprawy (zobacz, między innymi, *Master przeciwko Słowacji*, nr 31534/96, § 66, 5 lipiec 1999 r.).
28. Wracając do okoliczności przedmiotowej sprawy, Trybunał zauważa, że Rząd nie przedstawił żadnych argumentów odnoszących się do istnienia ingerencji, jej zgodności z prawem oraz wskazania celu, który chciano osiągnąć. W sytuacji braku takich

argumentów, Trybunał uznaje, że odmowa udzielona skarżącemu na uczestnictwo w pogrzebie ojca stanowiła ingerencję w jego prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Ingerencja, której podstawą był art. 141 § 4 Kodeksu Karnego Wykonawczego z 1997 r., była „przewidziana przez ustawę” i mogła być uznana za dokonaną w „interesie publicznym” lub w celu „ochrony porządku i zapobiegania przestępstwom”.

29. Przyglądając się całościowym okolicznościom sprawy oraz biorąc pod uwagę margines uznania przysługujący pozwanemu Państwu, Trybunał zauważa, że skarżący odbywał karę jednego roku pozbawienia wolności. Skarżący został skazany za przestępstwo znęcania się, początkowo zawieszono mu karę pozbawienia wolności i nie ma żadnych wskazówek, że był niebezpiecznym przestępcą lub należał do zorganizowanej grupy przestępczej. Trybunał nie ma dowodów na wcześniejsze skazania lub tymczasowe aresztowanie skarżącego, pomimo, że Rząd podnosił, iż przeciwko skarżącemu prowadzone było inne postępowanie karne, w którym był on oskarżony o prowadzenie samochodu pod wpływem alkoholu, nie poinformowano Trybunału, czy skarżący został skazany za zarzucane mu czyny. Wynika z tego, że skarżący nie był recydywistą, a jego powrót do więzienia nie był wątpliwy. W szczególności, nie ma dowodów na to, że skarżący próbował uniknąć kary po zadecydowaniu przez sąd o konieczności wykonania warunkowo zawieszanej kary. W chwili zaistnienia wyżej opisanych okoliczności sprawy, w dniu 22 lipca 2003 r., skarżący odbył już prawie cztery miesiące kary pozbawienia wolności. Z tego powodu, negatywna opinia dyrektora zakładu karnego dotycząca wniosku skarżącego o udzielenie zwolnienia nie wydaje się mieć oparcia w faktach.
30. Co więcej, Trybunał uznaje, że władze krajowe oddaliły wniosek skarżącego o udzielenie mu tymczasowego zwolnienia z zakładu śledczego bez udzielenia żadnych merytorycznych powodów braku uznania sytuacji skarżącego za „szczególnie ważną” (zobacz paragraf 11 powyżej). W sytuacji braku takich powodów, Trybunał ma trudności ze zrozumieniem powodów, dla których sędzia penitencjarny oddalił wniosek skarżącego. W postanowieniu nie odniesiono się do innych środków przewidzianych w prawie, które mogły umożliwić i zagwarantować pobyt skarżącego poza zakładem karnym, tj. możliwość asysty funkcjonariusza Służby Więziennej (zobacz *Płoski*,

cytowany powyżej, § 36). Trybunał wyraża żal, że sędzia penitencjarny w swoim zarządzeniu nie wziął pod uwagę wyżej przywołanego wyroku w sprawie *Płoski*, w której kilka miesięcy wcześniej Trybunał stwierdził naruszenie art. 8 Konwencji, przy zaistnieniu okoliczności bardzo podobnych do tych w przedmiotowej sprawie.

31. Ostatecznie Trybunał zauważa, że Rząd podniósł, iż skarżący późno zwrócił się z wnioskiem o udzielenie mu zwolnienia, tj. dopiero w dniu 21 lipca, przy czym dowiedział się o śmierci ojca już w dniu 20 lipca 2003 r. Jednakże z okoliczności sprawy wynika, że skarżący otrzymał świadectwo zgonu w dniu 20 lipca 2003 r., czyli w niedzielę. W następnym dniu (poniedziałek) złożył formalny wniosek i sędzia penitencjarny mógł wydać zarządzenie w tym samym dniu, czyli jeszcze przed datą pogrzebu. Trybunał nie uważa, że skarżący dopuścił się zaniedbania w przedłożeniu wniosku.
32. Trybunał jest świadomy problemów natury finansowej i logistycznej związanej z koniecznością eskortowania skazanych, włącznie z brakami kadrowymi służb więziennych i policji. Jednakże, biorąc pod uwagę powagę przedmiotowej sprawy, fakt, że przedmiotem rozstrzygnięcia był brak zgody na uczestniczenie w pogrzebie własnego ojca, Trybunał uznaje, że pozwane Państwo mogłoby odmówić zgody tylko w sytuacji, w której zaistniałyby istotne powody i nie byłoby alternatywnego rozwiązania – takiego jak eskorta funkcjonariuszy Policji lub Służby Więziennej.
33. Trybunał uznaje, że w szczególnych okolicznościach sprawy, mimo pewnego marginesu uznania przysługującego pozwanemu Państwu, odmowa udzielenia skarżącemu okolicznościowego zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego, w celu wzięcia udziału w pogrzebie ojca, nie była „konieczna w demokratycznym społeczeństwie”, gdyż nie korespondowała z istotną potrzebą społeczną i nie była proporcjonalna do celu, który próbowano osiągnąć. Konsekwentnie należy uznać, że miało miejsce naruszenie art. 8 Konwencji.

III. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

34. Artykuł 41 Konwencji przewiduje, iż:

„Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala na tylko częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

35. Skarżący nie przedstawił żadnych roszczeń z tytułu szkody niematerialnej.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje*, że skarga jest dopuszczalna;
2. *Uznaje*, że doszło do naruszenia artykułu 8 Konwencji;

Sporządzono w języku angielskim oraz notyfikowano na piśmie stycznia 2009 r. na zasadach artykułu 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Lawrence Early
Kancierz

Nicolas BRATZA
Przewodniczący